

Protocol Seksueel grensoverschrijdend gedrag tussen kinderen onderling

Seksualiteit is een wezenlijk onderdeel van de ontwikkeling van jeugdigen naar volwassenheid. Binnen onze school krijgen thema's als intimiteit en seksualiteit en relationele vorming structurele professionele aandacht. Door op een goede manier aandacht te besteden aan het onderwerp seksualiteit en relationele vorming kan onze school niet alleen bijdragen aan de ontwikkeling van kinderen op dit gebied, maar ook bijdragen aan het voorkómen van grensoverschrijdende seksuele incidenten.

Kinderen die naar school gaan, moeten in de eerste plaats fysiek veilig zijn en zich ook zo voelen, ook op het gebied van seksualiteit. Daarnaast hebben zij, afhankelijk van hun leeftijd en situatie, ondersteuning nodig bij hun ontwikkeling op het gebied van intimiteit en seksualiteit. Wat door kinderen én beroepskrachten 'normaal' wordt gevonden op het gebied van seksualiteit is steeds aan verandering onderhevig. Veel meer dan vroeger speelt de beeldvorming in de media daarbij een rol.

Binnen school is het belangrijk dat beroepskrachten de kennis hebben en over vaardigheden beschikken om kinderen in hun ontwikkeling te begeleiden en daarmee ook in hun seksuele ontwikkeling.

Beroepskrachten vinden het vaak lastig jonge kinderen pedagogisch te begeleiden bij hun seksuele ontwikkeling. Hoe maak je het thema bespreekbaar en hoe voorkom je seksueel grensoverschrijdend gedrag? En, wat moeten beroepskrachten doen én laten bij vermoedens van seksueel grensoverschrijdend gedrag in de groep? Als beroepskrachten weten welke factoren binnen de groep seksueel grensoverschrijdend gedrag beïnvloeden, kunnen ze hierop inspelen om ongewenst gedrag te voorkomen.

Alle beroepskrachten binnen onze school hebben de training

"Lentekriebels" van de GGD gevolgd. Maart 2017 zullen zij een nieuwe training volgen over de digitale lesmethode "Kriebels in je buik" en het programma "Over de grens" van de GGD.

Stappenplan bij seksueel overschrijdend gedrag tussen kinderen onderling

Wanneer beroepskrachten met seksueel overschrijdend gedrag van kinderen geconfronteerd worden dienen ze de volgende stappen te volgen. In de meld code zijn de stappen schematisch weergegeven en worden de stappen nader toegelicht.

Het stappenplan bestaat uit de volgende stappen:

Stap 1: in kaart brengen van signalen;

Collega's bespreken signalen met elkaar.

- Is het gedrag op zichzelf staand?
- Hoe ernstig/ duidelijk zijn de signalen?
- Heeft de collega die deze leerling(en) een eerder jaar les gaf deze signalen bemerkt?
- Welke stappen zijn er toen ondernomen?
- Heeft de betreffende collega adviezen over een effectieve aanpak?
- Is het gedrag met ouders besproken en hoe is er destijds door hen op gereageerd?

Stap 2: melden van het gedrag bij intern begeleider;

Bij herhaald gedrag of gedrag dat wordt ervaren als 'opvallend' of 'ernstig' is het relevant dat een leerkracht een inhoudelijk geschoolde collega consulteert. Bijvoorbeeld de intern begeleider, de directeur of de vertrouwenspersoon. Deze professionals zijn vaak geschoold op het terrein van seksueel overschrijdend gedrag en/of hebben meer vaardigheden om met ouders in gesprek te gaan. Zij zijn in staat om coachend op te treden gedurende het proces dat een leerkracht met de betrokken leerlingen doorloopt. Ook kunnen ze, indien van toepassing, vanuit hun rol met ouders in gesprek gaan over het gedrag en opvoeding.

Stap 3: beoordelen ernst van het gedrag;

Bij veelvoorkomend grens overschrijdend gedrag of groepsproblematiek en/of gedrag dat ernstig en beschadigend is voor de betrokkenen én de omgeving kan casuïstiek-overleg uitkomst bieden. Hierbij worden interne professionals bij elkaar gebracht om de casus door te spreken. Dit gebeurt bij ons op school volgens het "Vlaggensysteem". Bij dit overleg zijn in ieder geval de intern begeleider, de directeur en de vertrouwenspersoon betrokken en kan zowel een analyse alsmede een plan van aanpak worden gemaakt. Als er externen bij dit overleg aanwezig zijn, kunnen de vastgelegde informatie en gemaakte afspraken aanzet zijn voor het opstarten van een groeidocument omtrent deze situatie. De school kan er voor kiezen om ouders bij dit gesprek aanwezig te laten zijn.

Stap 4: maatregelen nemen;

De school is ook verantwoordelijk voor een fysiek veilige leeromgeving. Bij de praktische inrichting van de school en het klaslokaal is hiermee rekening gehouden. Leerkrachten nemen ook praktische maatregelen om zicht op leerlingen te houden. Binnen het team zijn duidelijke afspraken gemaakt om onveiligheid als gevolg van seksuele spelletjes tussen kinderen onderling te voorkomen. Er is een gedragscode opgesteld voor leerlingen en volwassenen binnen school. Omgangsregels en omgangsvormen op dit gebied worden regelmatig in de klas besproken. Bijvoorbeeld: De wc's zijn om te plassen niet om te spelen. Een kind tegelijk naar de wc. Niet aan andermans lijf zitten en andersom. Wij informeren ouders over de manier waarop de school omgaat met seksueel gedrag van kinderen en de lijn die daarbij wordt gevolgd. Door middel van een nieuwsbrief of een thema-avond worden ouders ook geïnformeerd over wat een normale seksuele ontwikkeling is van kinderen. Hierbij spreken wij ook over de procedure die de school volgt bij seksuele spelletjes en seksueel grensoverschrijdend gedrag. Bijvoorbeeld dat het Meldpunt Kindermishandeling en huiselijk geweld (Veilig thuis) wordt ingeschakeld en er hulp wordt gezocht bij professionele instanties zoals de GGD. Hiermee laten wij als school zien dat we dergelijke kwesties serieus nemen en voorkomen we dat er discussie over ontstaat.

Stap 5: handelen;

Leerkrachten kunnen op een normale manier ingrijpen zoals ze dat ook doen bij ander ongewenst gedrag zoals slaan, dingen afpakken of neuspeuteren. Corrigerend optreden ("doe de kleren maar weer aan") bij seksueel verkennend gedrag, zoals dokter spelletjes is beter dan boos, streng en bestraffend reageren. Als het seksueel getinte gedrag negatief wordt uitvergroot denkt het kind dat het iets ernstig verkeerd heeft gedaan. Terwijl het meestal gaat om gedrag dat past bij de leeftijd en de normale seksuele ontwikkeling van het kind. Gaat het om ongewenst seksueel gedrag tussen kinderen onderling dan kan de leerkracht paal en perk stellen net als bij andere kinderconfrontaties (ruzies, pesterijen enzovoorts). De leerkracht zal een gesprek arrangeren waarin de betrokken kinderen hun gevoelens over het gebeurde kunnen uitspreken. Het kind of de kinderen die de onveilige situatie hebben veroorzaakt, kunnen indien nodig hun excuus aanbieden. De leerkracht maakt duidelijke afspraken met de kinderen, zodat ze zich weer veilig kunnen voelen. De leerkracht informeert de schoolleiding over het gebeurde en vervolgens informeert de leerkracht of de schoolleider de betrokken ouders telefonisch over de situatie, het gesprek en de afspraken. Belangrijke leidraad hierbij is, dat het verhaal van de school eerder thuis is, dan de kinderen. Snel handelen en een goede communicatie tussen school en ouders is noodzakelijk voor een adequate afhandeling en om escalatie te voorkomen.

Escalatie

'Gewoon' afhandelen zoals hierboven omschreven lukt lang niet altijd. De emoties lopen vaak hoog op bij situaties van seksuele pressie tussen kinderen. Het vertrouwen van ouders in de school is gekwetst, personeel is verbijsterd. Vaak ontstaan er kampen op het schoolplein en in de woonomgeving die de situatie nog verergeren. In veel gevallen is de commotie uiteindelijk schadelijker dan het incident.

Direct handelen

Te midden van die explosieve emoties is het belangrijk dat school niet bang is om de kwestie direct bij de kop te pakken en maatregelen te nemen. Alleen dan kan escalatie worden voorkomen. Ook bij onschuldige spelletjes is het van belang dat de school meteen 'iets' doet om de veiligheid voor de kinderen te waarborgen en bezorgde ouders serieus neemt. Bovendien kan er altijd meer aan de hand zijn dan onschuldig kleutergedrag. Zoals seksueel misbruik in de privésituatie of een ouder die zelf een misbruik verleden heeft en daardoor heftig reageert als zijn/haar kind betrokken is bij seksuele spelletjes.

Machtsmisbruik

In de meeste gevallen blijkt het bij seksuele spelletjes te gaan om normaal seksueel gedrag dat past bij de leeftijd van het kind. Maar wat als er meer aan de hand is? Van seksuele intimidatie en seksueel misbruik is sprake als er macht in het spel is: dwang van een kind of een groepje kinderen. Of oudere kinderen die kleuters betrekken in seksuele handelingen. Aan de hand van het vlaggensysteem kan de school dit gedrag in kaart brengen en beoordelen. Als het voorval speelt tussen kinderen jonger dan twaalf jaar stelt de politie geen onderzoek in. Kinderen zijn dan nog niet strafbaar. De politie meldt de zaak bij de Raad voor de Kinderbescherming. Er is geen Meldplicht bij de vertrouwensinspectie omdat het speelt tussen leerlingen onderling.

Stap 6: nazorg bieden en evalueren.

Verantwoordelijkheid van school

Als er op school een vermoeden bestaat dat er meer aan de hand is dan onschuldig seksueel gedrag van kinderen, is het aan de school om verder actie te ondernemen en de schoolveiligheid te herstellen en te waarborgen. School kan ervoor kiezen hierin nauw samen te werken met expertorganisaties zoals de externe vertrouwenspersoon, de vertrouwensinspectie, GGD en Jeugdzorg, Buurtteams, Meldpunt Kindermishandeling en huiselijk geweld, Schoolbegeleidingsdienst. Indien noodzakelijk kan er een crisisteam geformeerd worden waar vertegenwoordigers van school en experts deel van uitmaken.

Seksuele ontwikkeling van kinderen

Kinderen hebben seksuele gevoelens. Ieder kind maakt in zijn algemene ontwikkeling een seksuele ontwikkeling door. In zijn eigen tempo, wanneer hij daar aan toe is, verkent hij zijn eigen lichaam en dat van anderen. Kinderen zijn nieuwsgierig en stellen vragen over seks. Iedereen verstaat iets anders onder seksualiteit. Hierbij kan gedacht worden aan sensualiteit: opwinding, intimiteit, genieten en lichamelijkeheid. Sensualiteit is het verkennen via de zintuigen. Bij uitstek iets wat jonge kinderen doen: in de mond stoppen, verkennen via de tast. Het verkennen van het lichaam van zichzelf en de ander via de tast, en de daarbij komende lustgevoelens. Dit klinkt onschuldig. Dat kan het ook zijn als het past in de ontwikkeling van dat kind en het andere kind als dat erbij betrokken is. Maar juist in de combinatie met een ander kan het fout gaan. Als er een groot leeftijdsverschil is tussen kinderen, zitten ze in verschillende ontwikkelingsfases en hebben dus ook andere behoeftes.

Als twee kinderen van vier jaar samen doktertje spelen, doen ze dat omdat ze alle twee in dezelfde fase zitten: een fase waarin ze hun lichaam en gevoelens aan het ontdekken zijn. Een ouder kind, bijvoorbeeld van tien jaar dat met een kind van bijvoorbeeld vier jaar, doktertje speelt, verschilt in zijn seksuele ontwikkeling te veel jaar van het kind van vier. Een kind van tien jaar is die fase van ontdekking al lang voorbij. Hij is aan het begin van de puberteit en beleeft seksualiteit op een ander manier. 'Te ver gaan' is in dat geval dan seksueel grensoverschrijdend gedrag waarbij de oudste door zijn emotioneel en fysieke overwicht de ander tot handelingen aanzet waar hij niet kan weigeren en/of waar de ander niet aan toe is. Bovendien kan er bij zo'n leeftijdsverschil ook sprake zijn van manipulatie waarbij de ander wordt gedwongen iets te doen wat hij niet wil.

Seksueel gedrag van kinderen wordt over het algemeen geaccepteerd binnen bepaalde grenzen. Maar die grenzen kunnen voor een ieder anders liggen. Dat is afhankelijk van de eigen waarden en normen van de beroepskracht, de waarden en normen van de kinderopvangorganisatie en/of de waarden en normen van de ouders. Het is belangrijk dat de beroepskrachten binnen de school hierover met elkaar in gesprek gaan en blijven.

Terminologie en definitie

Bij seksueel grensoverschrijdend gedrag gaat het om seksueel gerichte aandacht tot uiting komend in non-verbaal, verbaal of fysiek gedrag, dat zowel opzettelijk als niet opzettelijk kan zijn. De gedragingen worden door het kind dat ze ondergaat, als ongewenst ervaren. Meestal is er sprake van machtsongelijkheid tussen de kinderen. Degene die het ondergaat bepaalt of het gedrag ongewenst is. Dit kan van kind tot kind verschillend zijn. Bij seksuele intimidatie is er sprake van gedrag dat gekenmerkt wordt door eenzijdigheid, ongewenstheid of dwang.

Wanneer is seksueel gedrag grensoverschrijdend?

Bij het signaleren van grensoverschrijdend seksueel gedrag is het belangrijk dat de beroepskracht vertrouwt op zijn intuïtie, op zijn gevoel: *‘wat is dit raar/ wat is er met dit kind aan de hand?’* Hierbij kunnen de signalenlijsten (bijlage 1 en 2) en de observatielijst (bijlage 3) als hulpmiddel dienen om deze signalen in kaart te brengen. Het is belangrijk het kind zorgvuldig te observeren en na te gaan: *‘waarom vind ik dit, wat zie ik nog meer bij dit kind?’* Een volgende essentiële stap is het bespreken van deze signalen met de intern begeleider en/of vertrouwenspersoon van de school.

Er zijn drie criteria op basis waarvan je kunt bepalen of seksueel gedrag grensoverschrijdend is. Als aan één van deze criteria niet voldaan is, is er mogelijk sprake van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Deze criteria zijn:

Criterion 1: toestemming

Criterion 2: vrijwilligheid

Criterion 3: gelijkwaardigheid

Criterion 1: toestemming

Om van een gezond seksueel contact te kunnen spreken, moeten beide partijen daar toestemming voor hebben gegeven. Maar om toestemming te kunnen geven, moet men oud, wijs of geïnformeerd genoeg zijn om in te kunnen schatten:

- ▮ wat er precies gaat of kan gebeuren;
 - ▮ wat de consequenties kunnen zijn;
 - ▮ of het gebruikelijk is binnen een bepaalde groep of in de gegeven situatie.
- Toestemmen houdt bovendien meer in dan ja-knikken op een simpel verzoek en mag niet verward worden met geen verzet plegen.

Ondanks het feit dat seksuele spelletjes of het verkennen van het lichaam door kinderen bij kinderen ook bij de gewone seksuele ontwikkeling horen, zijn er ook grenzen aan (seksueel getinte) spelletjes tussen kinderen onderling. Voor alle leeftijden geldt dat alle lichamelijke spelletjes waarbij kinderen elkaar pijn doen, te ver gaan.

Criterion 2: vrijwilligheid

Een gezond seksueel contact gebeurt altijd op vrijwillige basis. Er mag geen sprake zijn van dwang, geweld, manipulatie, dreiging of groepsdruk.

criterium 3: gelijkwaardigheid.

Om van een gezond seksueel contact te kunnen spreken, moet er een gelijkwaardige relatie bestaan tussen de betrokkenen. Dit betekent dat er een zeker evenwicht moet zijn tussen beide partijen op het gebied van onder meer leeftijd, kennis, intelligentie, aanzien, macht, levenservaring.

Andere criteria

Er zijn nog enkele andere criteria op basis waarvan je kan bepalen of seksueel (getint) gedrag grensoverschrijdend is. Zo is er bijvoorbeeld sprake van seksueel grensoverschrijdend gedrag als het seksueel gedrag niet aangepast is aan de context of als het gedrag van weinig zelfrespect getuigt.

Om het seksueel gedrag van kinderen te beoordelen is er nog een ander criterium. Dat is de vraag of het gedrag aangepast is aan de leeftijd of de ontwikkelingsfase. Is dat niet het geval, dan is er sprake van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Voorbeelden:

- ▢ Een 8-jarige die naar porno zoekt op het internet.
- ▢ Een 10-jarige die geslachtsgemeenschap heeft met een 12-jarige.

Preventieve maatregelen

De school moet preventieve maatregelen nemen die seksueel overschrijdend gedrag vermindert. Het is belangrijk een pedagogische visie op seksualiteit te hebben en hier regelmatig op een cyclische manier aandacht aan te schenken tijdens de lessen. Onze school doet dit a.d.h.v. de methode "Seksuele en relationele vorming" en vanaf 2017 met de digitale lesmethode "Kriebels in je buik"

Deskundigheid op het gebied van seksualiteit en de ontwikkeling van kinderen

Het is belangrijk te zorgen voor voldoende deskundigheid van de beroepskrachten op het vlak van normale seksuele ontwikkeling van kinderen en seksueel grensoverschrijdend gedrag. Wij agenderen met enige regelmaat het thema seksualiteit voor beroepskrachten en kinderen. Op deze manier wordt het belang hiervan aangegeven en wordt seksualiteit als een normaal onderwerp gezien. Dit kan bijvoorbeeld in teamvergadering, bouwvergadering, kind-bespreking en intervisie. Verder heeft het gehele team een scholing van de GGD gevolgd met betrekking tot dit onderwerp. Dit ter voorbereiding op het

geven van de lessen tijdens het project “Lentekriebels” De intern begeleider heeft recent een training van de GGD, “Over de grens” gevolgd.

Hanteren van gedragsregels

De school heeft in de gedragscode O.J.B.S. de Triolier beschreven hoe de organisatie wil dat beroepskrachten, vrijwilligers, stagiaires en kinderen met elkaar omgaan. Dit geldt voor zowel kinderen onderling, als voor het contact tussen beroepskrachten, vrijwilligers, stagiaires en kinderen. Het is belangrijk deze gedragsregels te implementeren en actueel te houden. Duidelijke regels binnen de school leveren een bijdrage aan de preventie van seksueel grensoverschrijdend gedrag tussen kinderen onderling.

Belangrijk daarbij is dat bij de totstandkoming van deze gedragsregels niet alleen beroepskrachten, maar ook de kinderen zelf hierover mee kunnen praten. Regels worden gevisualiseerd en opgenomen in de groepsregels welke in de groep hangen.

Aandacht voor communicatie van kinderen

Onderstaand zijn een aantal voorbeelden opgenomen van hoe met en door kinderen gecommuniceerd kan worden in relatie tot seksueel gedrag.

- ▢ Wij leren kinderen de meest gangbare woorden voor de geslachtsdelen. Anders kunnen ze - indien nodig - niet onder woorden brengen wat ze hebben meegemaakt. Maak hier binnen het team afspraken over.
- ▢ Wij leren kinderen dat er maar een paar mensen zijn die hen bloot mogen aanraken. En dat ze het moeten vertellen als iemand anders dat doet.
- ▢ Wij leren kinderen nee te zeggen en weg te gaan als iemand hen aanraakt op een manier die ze niet prettig vinden.
- ▢ Wij helpen kinderen begrijpen/onderscheiden wie ze wel en niet kunnen vertrouwen. Praat hier met ze over en luister naar hun input.
- ▢ Wij bespreken met kinderen het verschil tussen leuke en niet-leuke geheimen. Moedig kinderen aan om geheimen die hem of haar slecht doen voelen, te delen met iemand die ze vertrouwen. Wij laten kinderen weten dat wij zelf altijd beschikbaar zijn om te praten en te luisteren.
- ▢ Wij geven zelf het goede voorbeeld: stel eigen grenzen, respecteer die van anderen (ook die van kinderen) en reageer als iemand een grens overschrijdt.
- ▢ Wij maken gebruik van de methode Seksuele en relationele vorming en voor kinderen ontwikkelde boekjes of spelletjes om onderwerpen rond seksualiteit bespreekbaar te maken.

Afspraken over internetgebruik

Steeds meer kinderen, zowel jong als ouder, maken gebruik van het internet.

De volgende afspraken zijn gemaakt omtrent het internetgebruik:

- ▷ Leerkrachten houden toezicht bij het internet gebruik.
- ▷ Er is software geïnstalleerd die bepaalde sites kan blokkeren;
- ▷ School werkt met een internetprotocol.
- ▷ Elke 2 jaar wordt er cyclisch een project over internetgebruik gedraaid in de groepen 7 en 8. Dit gebeurt in samenwerking met de gemeente Beesel.
- ▷ Tijdens dit project organiseren wij een ouderavond over dit onderwerp.
Deze avond wordt verzorgd door een preventiemedewerker van de politie.

